

YANGI O‘ZBEKISTONDA TA’LIM ISLOHOTLARI UCHUN PEDAGOGIK G‘OYA VA METODLARNING AHAMIYATI

Andijon davlat universiteti
O.Ergashev

XXI asrda globallashuv jarayonlari nafaqat iqtisodiyot va siyosat sohalarida, balki ta’lim tizimida ham chuqur o’zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ta’limning xalqaro standartlari, inson kapitaliga bo’lgan talabning ortishi O’zbekiston ta’lim tizimini ham zamonaviy pedagogik g’oya va metodlar asosida yangilashni taqozo etmoqda. Bu esa, o’z navbatida, ta’lim siyosati va amaliyotida tub islohotlarni amalga oshirishni talab etadi. O’zbekiston Respublikasida so’nggi yillarda ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy g’oyasi – “inson qadri uchun” tamoyiliga tayanadi. Prezidentimiz Sh. M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek: *“Yangi O’zbekistonni barpo etishda eng katta kuch – bu bilimli va malakali yoshlarimizdir. Shu bois, ta’lim sohasidagi islohotlarimiz har tomonlama zamonaviy bo’lishi shart”*.³³ Shu nuqtai nazardan qaralganda, pedagogik g’oya va metodlar ta’lim tizimining mazmunini boyituvchi, uni zamon talablariga moslashtiruvchi asosiy vosita sifatida namoyon bo’lmoqda.

Pedagogik g’oya – bu ta’lim jarayonini tashkil etish, uning maqsad va vazifalarini belgilash, ta’lim oluvchining shaxs sifatida shakllanishiga yo’naltirilgan umumiy nazariy asosdir. Metodlar esa bu g’oyalarni hayotga tatbiq etishning amaliy yo’llari sifatida qaraladi. Shu boisdan, ta’lim tizimidagi islohotlarning muvaffaqiyati, avvalo, pedagogik g’oyalarning to’g’ri tanlanishi va ularni samarali metodlar bilan uyg’unlashtirishga bog’liqdir. So’nggi yillarda ta’lim sohasida qabul qilingan qator huquqiy hujjatlar mazkur jarayonning huquqiy-me’yoriy asosini mustahkamlamoqda. Xususan, “Ta’lim to’g’risida”gi Qonun (2020), “Ilm-fan va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili” Davlat dasturi (2020), shuningdek, 2030-yilgacha mo’ljallangan “O’zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi” shular jumlasidandir. Ushbu hujjatlarda ta’lim sifatini oshirish, ilg’or xorijiy tajribalarni milliy tizimga moslashtirish, raqamli

³³ Mirziyoyev Sh. M. *Yangi O’zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. – Toshkent: O’zbekiston, 2021.

texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, pedagogik jarayonda innovatsion metodlarni qo'llash kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Globalashuv sharoitida pedagogik g'oyalar tobora universallashtirib bormoqda. Masalan, konstruktivizm nazariyasi asosida shakllangan o'qitish metodlari bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida ham keng qo'llanilmoqda. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, *“o'quvchini bilimni tayyor qabul qiluvchi emas, balki uni izlovchi, o'zlashtiruvchi va yaratuvchi sifatida shakllantirish – zamonaviy pedagogikaning eng muhim vazifasidir”*.³⁴

Shu bois, interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi yondashuvlar bugungi kunda ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Shuningdek, milliy qadriyatlar va umuminsoniy yondashuvlarning uyg'unligi ham pedagogik g'oyalar samaradorligini oshiradi. O'zbekiston olimlari ta'kidlaganidek, *“ta'lim tizimi o'zining tarixiy-madaniy ildizlaridan oziqlanmas ekan, u chinakam milliy va mustahkam bo'la olmaydi”*.³⁵ Shu jihatdan, Yangi O'zbekiston ta'lim siyosatida milliy pedagogik meros bilan zamonaviy innovatsion metodlarning uyg'unlashuvi muhim strategik yo'nalish sifatida ko'rilmogda. Mazkur bobda, avvalo, jahon pedagogik tajribasining O'zbekiston sharoitida moslashuvi, innovatsion metodlarning ta'lim samaradorligiga ta'siri, milliy g'oya asosida shakllangan pedagogik yondashuvlarning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati, shuningdek, yangi metodologik konsepsiyalarning o'quv jarayonidagi samaradorligi atroflicha yoritiladi. Shuningdek, amaliy misollar va ilmiy tahlillar orqali Yangi O'zbekiston sharoitida ta'lim islohotlarining nazariy va amaliy jihatlari ochib beriladi.

Shu tariqa, ushbu bobning vazifasi – ta'lim islohotlari jarayonida pedagogik g'oya va metodlarning o'rni va ahamiyatini ilmiy asosda ochib berish, ularning Yangi O'zbekiston taraqqiyotiga qo'shayotgan hissasini ko'rsatishdan iboratdir. Mazkur bobning dolzarbligi, avvalo, shundaki, ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar nafaqat nazariy g'oyalar darajasida qolib ketmasdan, balki ularning amaliy natijalarini ham ko'rsatmoqda. Masalan, umumta'lim maktablari, kasb-hunar maktablari va oliy ta'lim muassasalarida interfaol

³⁴ Jonassen D. H. *Designing Constructivist Learning Environments*. Educational Technology, 1999.

³⁵ Yo'ldoshev J. G. *Milliy pedagogika va zamonaviy ta'lim yondashuvlari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

metodlar, kredit-modul tizimi, masofaviy ta'lim texnologiyalarining joriy qilinishi pedagogik g'oyalarning real hayotda qanday samarali ishlashini ko'rsatib bermoqda. Bunday jarayonlar o'z navbatida, o'quvchi va talabalarni mustaqil fikrlashga, ijodkorlikka, innovatsion faoliyatga tayyorlaydi.

Bundan tashqari, pedagogik metodlarning takomillashuvi o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablarni ham keskin oshirmoqda. Endilikda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, motivatsiya beruvchi va zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'lishi zarur. Xalqaro tadqiqotlarda ham ta'kidlanishicha, *“o'qituvchi kompetensiyasi – ta'lim sifatining asosiy kafolatidir”*. Shu boisdan, Yangi O'zbekiston sharoitida pedagogik g'oya va metodlarning muvaffaqiyati o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va innovatsion faoliyatga intilish darajasiga ham bevosita bog'liqdir.

Shuningdek, mazkur bob doirasida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni zamonaviy pedagogik konsepsiyalar bilan uyg'unlashtirish masalasi ham alohida tahlil qilinadi. Zero, milliy o'zlikni anglash, tarixiy merosdan saboq olish, an'anaviy tarbiyaviy g'oyalarni zamonaviy metodlar bilan uyg'unlashtirish – Yangi O'zbekiston ta'lim siyosatining asosiy ustunlaridan biridir. Bu borada Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy, Abdulla Avloniy kabi allomalarimizning tarbiya haqidagi qarashlari zamonaviy pedagogik metodologiyaga tayanadigan yondashuvlar bilan solishtirilib, amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari yoritiladi.

Natijada, ushbu bobda olib boriladigan tahlillar nafaqat ilmiy-nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali Yangi O'zbekiston ta'lim tizimining jahon ta'lim makonida munosib o'rin egallashi, shuningdek, yosh avlodning raqobatbardosh kadrlar sifatida shakllanishi uchun zarur bo'lgan pedagogik asoslar ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Bugungi globallashtirish davrida ta'lim sohasida xalqaro hamkorlik va tajriba almashinuvi dolzarb masalalardan biridir. Chunki har bir davlatning taraqqiyot darajasi, avvalo, uning ta'lim tizimining sifati bilan belgilanadi. Shu bois, O'zbekistonda ham ta'lim sohasidagi islohotlar xalqaro pedagogik tajribalarni o'rganish, ularni milliy sharoitga moslashtirish va samarali amaliyotga tatbiq etishga yo'naltirilmoqda. Jahon tajribasi shuni

ko'rsatadiki, ta'lim tizimini rivojlantirishda ilg'or metodlar va konsepsiyalarni o'zlashtirish ta'lim sifatini oshirishning eng muhim omillaridan biridir. Masalan, Finlyandiya ta'lim modeli dunyoda eng muvaffaqiyatli deb e'tirof etilgan. Ushbu modelning ustuvor jihati – o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish, stresssiz muhit yaratish va o'qituvchilar kasbiy malakasini muntazam oshirishga qaratilganidir.³⁶ Shu kabi yondashuvlardan O'zbekiston ta'lim tizimida ham foydalanish istiqbollari mavjud bo'lib, bu, avvalo, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, Janubiy Koreya ta'lim tajribasi ham diqqatga sazovordir. Koreya ta'lim tizimining muvaffaqiyati zamonaviy texnologiyalarni keng qo'llash, ta'limni mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish va o'quv jarayonida raqamli ta'lim resurslaridan foydalanishga asoslangan. "Ta'lim va texnologiya uyg'unligi milliy taraqqiyotning poydevori hisoblanadi".³⁷ O'zbekistonda ham "Raqamli ta'lim" konsepsiyasi ishlab chiqilib, o'quv jarayonini innovatsion texnologiyalar bilan boyitishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Shuningdek, Germaniya ta'lim tizimida dual ta'lim modeli keng qo'llanadi. Bu model nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirishga asoslangan bo'lib, talabalarning ishlab chiqarish korxonalarida amaliyot o'tashlari orqali malaka oshirishini ta'minlaydi.³⁸ Yangi O'zbekistonda kasbiy ta'limni modernizatsiya qilish jarayonida ushbu tajriba alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, kasb-hunar maktablari, kollej va texnikumlarda ishlab chiqarish bilan integratsiyalashgan ta'lim jarayoni yo'lga qo'yilmoqda. Jahon pedagogik tajribasining O'zbekiston sharoitida moslashuvi, albatta, milliy qadriyatlar, tarixiy-madaniy an'analar va ijtimoiy ehtiyojlarni hisobga olgan holda amalga oshirilmoqda. O'zbekiston olimlari ta'kidlaganidek: "Pedagogik metodlarni ko'r-ko'rona ko'chirish emas, balki ularni milliy mentalitet va ta'lim an'analari bilan uyg'unlashtirish zarur".³⁹ Shu bois, jahon

³⁶ Sahlberg P. *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* – New York: Teachers College Press, 2015.

³⁷ Kim H. *Education and Technology in South Korea: A Global Perspective*. – Seoul: Springer, 2019.

³⁸ Euler D. *Germany's Dual Vocational Training System: A Model for Other Countries?* – Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2013.

³⁹ Yo'ldoshev J. G. *Milliy pedagogika va zamonaviy ta'lim yondashuvlari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

tajribasi o‘zbek pedagogikasida yangicha yondashuvlar bilan uyg‘unlashib, milliy ta’lim tizimining o‘ziga xos modelini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Ayni paytda, xalqaro reytinglar ham O‘zbekiston ta’lim tizimining jahon miqyosiga integratsiyalashuvini rag‘batlantirmoqda. Masalan, PISA (Programme for International Student Assessment), TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) kabi xalqaro baholash dasturlarida qatnashish orqali ta’lim sifati jahon mezonlari asosida baholanmoqda. Bu esa o‘z navbatida, yangi pedagogik metodlarni izlab topish va ularni milliy amaliyotga joriy etish zaruratini kuchaytirmoqda. Shunday qilib, jahon pedagogik tajribasining O‘zbekiston sharoitida moslashuvi – ta’lim tizimining sifatini oshirish, yoshlarni zamonaviy kasb va ko‘nikmalarga tayyorlash, xalqaro maydonda raqobatbardosh kadrlar yetishtirish uchun muhim omil hisoblanadi. Mazkur jarayon Yangi O‘zbekistonning global ta’lim makonidagi o‘rnini mustahkamlash bilan birga, milliy ta’lim tizimining barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

So‘nggi yillarda ta’lim tizimida yuz berayotgan global o‘zgarishlar pedagogik metodlarga ham yangicha yondashuvni talab qilmoqda. An’anaviy dars o‘tish uslublari o‘rnini asta-sekin interfaol, kreativ va innovatsion metodlar egallab bormoqda. Bunday metodlar nafaqat bilim berishga, balki o‘quvchi va talabalarni mustaqil fikrlash, ijodiy izlanish va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. M. *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Jonassen D. H. *Designing Constructivist Learning Environments*. Educational Technology, 1999.
3. Yo‘ldoshev J. G. *Milliy pedagogika va zamonaviy ta’lim yondashuvlari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Sahlberg P. *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* – New York: Teachers College Press, 2015.
5. Kim H. *Education and Technology in South Korea: A Global Perspective*. – Seoul: Springer, 2019.
6. Euler D. *Germany’s Dual Vocational Training System: A Model for Other Countries?* – Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2013.

7. Yoʻldoshev J. G. *Milliy pedagogika va zamonaviy taʼlim yondashuvlari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.